

הנהלה חנוכית - גבעת חיים אחרון

יולי 2013

**תאורות בחינוך הבילתי פורמאלי תשע"ג
(בעקבות דיונים והחלטות של הנהלת החינוך)
לבעת חיים אחרון**

תוכן הצניינים:

עמוד	
1	1. חשיבותו של החינוך פורמאלי בעידן הנוכחי
4	2. הנחות יסוד
4	3. הסטוריה
5	4. המציאות בשטח
7	5. נושאי הדיונים בהנחיית יועצת חינוכית
8	6. מסקנות ההנהלה החינוכית
10	7. סיכום
11 - 12	8. נספחים:

א. כינוסי הצוות המצומצם ב. ישיבות ההנהלה החינוכית ג. קשר ומפגש עם

הנהלה הקהילה, ד. שיחת הורים.

ב. ההחלטות התקציביות של סל החינוך

שיחות על החינוך הבלתי פורמאלי בעידן הנוכחי.

הדיונים שערכנו בנושא מבנה ועלויות המערכות, לוו באופן סמוי וגלוי על ידי השאלה: "האם יש מקום לחינוך הבלתי פורמלי בעידן הנוכחי ואם כן, אז מה מאפייניו של החינוך ומה המבנה המותאם?"

יון כזה הינו הכרחי וחיוני בעידן שבו הקיבוץ משתנה, מימדי ההפרטה בו דלים, אנשים שלא גדלו וחונכו במערכת הצטרפו וצרכי הילדים בעידן הנוכחי זשתנים.

דיונים שנערכו, הייתה הסכמה על כך שהחינוך הבלתי פורמאלי יכול מאוד לסייע בהתפתחותו וצמיחתו של הילד והמתבגר וצמיחתה של קהילה וחברה שלמה והוגנת.

זהן הפונקציות המהותיות שהחינוך הבלתי פורמאלי צריך למלא?

1. **אח בוגר, מבוגר משמעותי לילד** – בתהליך גיבוש הזהות של הילד, הצמיחה שלו והפרידה מבית ההורים (Separation-Individuation), הילד זקוק לליווי של מבוגר משמעותי (לצד הוריו). ההורים, גם אם הינם טובים דיים, זקוקים לעזר כנגדם. הילד או המתבגר עסוק במהלך התפתחותו, בין השאר, לגבש את עצמיותו תוך היפרדות מהוריו. תפקידו של המדריך בחינוך הבלתי פורמאלי הוא לשמש כמבוגר משמעותי. ראוי שגילו של מדריך זה יהיה קרוב למדי לגילו של הילד אך מאידך יהיה בוגר דיו כדי לסייע לילד להתבונן על עצמו ועל העולם בפרספקטיבה בשלה יותר. מבוגר זה צריך לחפש את הדרך לפגוש פרטנית כל אחד מחניכיו. חשוב להדגיש שחברי קבוצת השווים, שיש להם משמעות רבה בהתפתחות הילד, אינם יכולים לקיים פונקציה זו והם חסרים את הבשלות של הבוגר הרלוונטי.
2. **קבוצת חברתית משמעותית** – כל פרט, כדי להתפתח כראוי, ראוי שישתייך לקבוצה חברתית משמעותית עבודה. חשוב שבקבוצה זו

"יהיה לו מקום", קולו יישמע, הוא יוכל לזהות עצמו ולהזדהות באמצעות ערכי הקבוצה, הוא יוכל להבין עצמו טוב יותר, תוך דיאלוג אינטימי עם חברי הקבוצה. הקבוצה הינה מעבדה רחבה ומורכבת ליחסי אנוש. רצוי שתתקבוצה זו תהייה שייכת לקבוצה רחבה יותר (קהילה, קבוצה חברתית, קבוצת השווים). כפי שכולנו יודעים, הדינאמיקה של קבוצת השווים עלולה להיות גם מכאיבה, פוגעת ואף בעלת ממדים הרסניים עבור הפרטים בה. לצורך כך רצוי מאוד שמדריך/מבוגר משמעותי ילווה את הקבוצה ויהיה אחראי לתהליכים חברתיים ראויים.

3. **התנסות ופעלתנות כלפי החיים** – החינוך הבלתי פורמאלי צריך לעסוק בחיים עצמם ולא בתכנים שהינם מחוץ לעולמם של החניכים. הילדים או הנערים מוזמנים להביא דילמות שלהם מהיום יום, חוויות שאספו, ולחלוק אותן עם חבריהם ועם המדריך. החינוך הבלתי פורמאלי צריך לזמן מערך מגוון של התנסויות כאלו.

4. **במות רחבות לפיתוח ערכי ולהתפתחות רגשית** – כל המהויות שהוצגו נשענות על מערכת ערכים משוכללת של ראיית הזולת, קבלת האחר, נתינה לאחר, התנדבות, רלוונטיות לקהילה וכד'. החינוך הבלתי פורמאלי אמור לסייע לפתח סולם ערכים אישי. החינוך הבלתי פורמאלי צריך לעסוק בפיתוח אינטליגנציה רגשית ואיתור וקידום החוזקות של כל ילד. כמו כן, תפקידו של החינוך הבלתי פורמאלי לחנך ולאמן לחיים בקהילה.

התאמות לצרכי הקהילה והפרט המשתנים

זנו סבורים שמשום שמתחוללים שינויים גדולים במציאות הסובבת אותנו על זמרכת בגבעת חיים להמשיך ולהתקיים ולתרום לעיצובה של הקהילה זמשתנה. אנו סבורים שהליבה של החינוך הבלתי פורמאלי והעקרונות שהוצגו יעיל הינם בעלי תוקף עדכני רב ויתכן שעליהם אף לקבל משנה תוקף.

גם זאת, מערך החינוך הבלתי פורמלי צריך לעבור גם התאמות על מנת שישמור על רלוונטיות שלו. על התאמות אילו נתנו את הדעת בתהליך והן יוצגות במסמך הנוכחי.

נהליכי הטמעה של המודל בשדה

ש לזכור שחלק מהמבוגרים החיים היום בקהילה, לא חוו חינוך בלתי פורמלי אולי אף לא היו שותפים בתנועת נוער. לאור זאת, פעמים רבות, אין הם יכולים 'ראות את הפוטנציאל הטמון בו.

דמה שעלינו לזכור שהתפקיד שלנו הוא לסייע לאנשי הקהילה להבשיל לקראת זמודל ההולם את צרכיהם והתפתחותם ועל עקרון זה נבנה מודל של עבודה זשתפת בתהליך הנוכחי. התפקיד של בעלי המקצוע הוא לשרטט מודלים ופשריים אחרים, לדבר על הצרכים של הילדים והמתבגרים ולהתמודד עם צפקות ושאלות.

א. הנחות יסוד:

- מערכת החינוך עוברת שינויים ובחינת נכונות ומותאמות באופן מתמיד ומנסה להתאים את עצמה למציאות שנוצרה בעקבות ההפרטה, תוך ניסיון לשמור על העקרונות החינוכיים הבסיסיים.
- מערכת החינוך מאמינה שחינוך חברתי הולם, הוא תנאי להתפתחותו של אדם החי בקהילה והכרחית ליצירת חברה קיבוצית ערכית, המבטיחה את איכות חיי הקהילה.
- ההנהלה החינוכית מאמינה במתן מענה ל"אחרון הילדים" ומתוך כך שואפת לתת מענה לכל ילדי הקבוץ, ולשלב אותם בתוכניות החינוכיות המגוונות. לשם כך הוכנו מסלולים שונים, המנסים לענות על צרכי הילדים בגילאים השונים, ועל היכולות הכלכליות של ההורים.
- חברי הקהילה שותפים לדיונים האסטרטגיים הנוגעים לה, כיון שמערכת החינוך נועדה לתת מענה לצרכי הקהילה, תוך כדי קיומו של שיח על ערכים, עמדות, תוצאות ומחירים.

ב. הסטוריה:

במעבר להפרטה, נעשתה עבודה יסודית של בניית המערכת בהתאמה לתנאים החדשים. מאז, חלו שינויים שונים, שנבעו מהצורך להתאים את המערכת למציאות בשטח:

- בתחילת תהליכי ההפרטה, היו כל ההורים חייבים לשלם את "מס החינוך", בין אם הם הכניסו את ילדיהם למערכת ובין אם לא. השלב הראשון בשינוי היה, לאפשר להורים את שיקול הדעת, אם ברצונם לשלם, ואם נכון עבורם שילדיהם ישתייכו למרכזונים.
- בשלב הבא, נבחרו מספר "מסלולים להשתתפות", שתאמו את רוח ההפרטה ושמטרתם הייתה לאפשר גם השתתפות חלקית (חופשים, תנועת נוער).

ג. הנציאות בעש:

1. נשירת ילדים מהמערכת:

נוכחנו שרצוננו לשמור את כל ילדי הקבוץ במערכת, לא תמיד מתקיים בשטח ואנחנו עדים לנשירה של ילדים בעיקר בגילאי ה' – ו'. תופעה שקיימת ברוב הקבוצים המופרטים.

הסיבות לנשירה:

- ❖ הסיבות לנשירה, כפי שאנחנו מבינים אותן, מתחילות בגילאים שבהם הילדים יכולים להישאר בבית ללא מבוגר. כלומר בערך מגיל 9 ובגיל שבו ילדים בוחרים היכן להיות כחלק מצורכי גיל ההתבגרות. עד גיל זה, מעדיפים הילדים וההורים את המרכזון, הנותן מענה חברתי לצורך להשתייך לחברת השווים בכל מחיר ותשובה לעיסוקי הילדים בשעות הצהריים.
- ❖ בגילאי ה' – ו' התשלום עבור המרכזון עדיין גבוה (בהשוואה לגילאים הבוגרים יותר), ועובדה זו, מהווה בודאי, סיבה נוספת לשיקול של הוצאת הילדים מהמערכת.
- ❖ ילדים שנושרים מהמערכת, גורמים ל"אפקט" הדומינו ("החבר/חברה שלי כבר לא באים, כבר לי מספיק חברה במרכזון"...)
- ❖ ילדים שנושרים, גורמים להחלשותה של הקבוצה ולקושי לקיים פעילות מותאמת ובכך למורכבות ברלבנטיות של הפעילות לילדים.
- ❖ מיעוט ילדים גורם לתקורות גבוהות (מחירים גבוהים בהפעלת בית והעסקת מדריכים) ולגרעון בתקציב.
- ❖ בכתה ז' – שנת בר המצוה והמשימות, חייבים הילדים להמצא במערכת במידה והם רוצים ליהנות מהשנה הייחודית הזו.

במרכזון ז' – ט', הפעילות היא בעיקר בערבים, וביום שישי
בצהרים. התשלום נמוך משמעותית, ואנחנו עדים לחזרה של
כמעט כל הילדים ש"נשרו".

❖ קליטת משפחות חדשות לקבוץ, שחלקן לא גדלו במקום, ואין להן
רקע קבוצי, יצרה אוירה "לגיטימית" להשאר מחוץ למערכת,
כשהמשמעות היא חוסר הבנה בחשיבות החינוך הבלתי פורמאלי
וקושי בהצדקתו.

❖ מספר הולך וגדל של ילדים (בפרט של נקלטים), לא לומדים בבתי
הספר של הקבוץ, אלא בבתי ספר אחרים (דמוקרטי,
אנתרופוסופי ועוד). שעות סיום הלמודים שלהם אינן חופפות את
אלו של שאר הילדים, והמפגש הרגיל בחדר האוכל, שממנו
יורדים למרכזון, לא קיים, כמו כן, זה מסייע להתרופפות קיומה
של הקבוצה ומגביר את הצורך במפגש הקבוצתי הבלתי
פורמאלי.

2. שינוי דמוגרפי של המערכת: קליטת משפחות צעירות וירידה במספר ילדי החוץ:

הקבוץ נמצא בתהליך מואץ של קליטת משפחות צעירות, עם ילדים,
ששינה וימשיך לשנות את התמונה הדמוגרפית של המערכת
משנה לשנה עולה מספר ילדי הקבוץ (כולל הנקלטים), במערכת.
כפועל יוצא מכך, יורד מספר ילדי החוץ.

אם בעבר, יכולנו לקבל כ-40 ילדי חוץ, בעוד כשנתיים לא נוכל לקבל
אף ילד.

3. הסיבות לירידה בהכנסות המערכת.

❖ ילדי חוץ:

הירידה המשמעותית בהכנסות המערכת נובעת מהירידה החדה במספר ילדי החוץ. כי שצוין קודם, מצב זה ילך ויתגבר בשנתיים הקרובות.

❖ הפרשים בתשלומי הורים:

בגילאים א' – ו', משלמים ההורים מחירים גבוהים יותר. הרצון למנוע נשירה, שגרם להורדת גובה התשלומים מכתה ז' ומעלה, גרם גם הוא לירידה בהכנסות.

4. נאלי הדיונים בהנחיית יוצרת חינוכית ארזנית

ההנהלה החינוכית הציעה לקבוע לפנות ליעוץ חינוכי במטרה לקיים דיונים וקיימים.

אחר קבלת האישור, יצרנו קשר עם סימונה אלוני לוי ממכון פירם, כדי שתנחה ת התהליך. נורית ותמנע, נבחרו לעבוד איתה בהובלת התהליך. יחד נקבעו

נקודות המרכזיות לדיוני ההנהלה החינוכית

1. בדיקה האם הארגון הנוכחי של התלוננים עונה על הצרכים החינוכיים, והאם לא כדאי לשנות אותו ולעבור לשיטת הדואונים. גם לאור החלטות ההנהלה בעבר.
2. הסיבות לנשירת ילדים מהמערכת וכיצד ניתן למנוע נשירה.
3. כיצד ניתן לאזן את המערכת, מבלי לפגוע באיכותה.

מסקנות ההנהלה החינוכית בתום הדיונים:

1. שינוי המבנה הארגוני:

יש לשנות את המבנה הארגוני של המערכת ולעבור לשיטה של דואונים במקום תלתונים. הנמוקים לכך:

- לפני מספר שנים התקיימה שיחת הורים, ובה הובע רצון של ההורים לצמצם את הפרשי הגילים במרכזונים הצעירים לשתי שכבות גיל במקום שלוש, כפי שזה נהוג היום; (לעבור לדואונים).
- תרומתה של ההטרורגניות הרב גילאיות לעבודה החינוכית, היא רבה, אך רצוי שההפרשים לא יהיו גדולים כל כך, ושהפער בין הגדולים לקטנים לא יהיה גדול כל כך, כדי שתשמר אחדות ברמת העניין המשותף והלכידות החברתית.
- בכתות ה' – ו' ניתן (וצריך) לבנות דפוס חדש של פעילות המרכזון, המבוסס גם על פעילות אחה"צ – ערב, דבר שלא נכון עדיין לקיים בגילאים הצעירים יותר.

2. בניית תוכנית עבודה למרכזון ה' – ו'

- יש לשקוד על חיפוש מתכון נכון לגילאי ה' – ו', שיהלום את צרכי הילדים. הנשירה הגדולה של ילדים בגיל זה, מביאה אותנו למסקנה שיש לבנות תוכנית אחרת, שתענה על צרכי הילדים.
- התוכנית צריכה להתבסס על שעות פתיחה מגוונות יותר.
- על המדריכים להיות רלוונטיים לגיל ולתחומי העניין.
- המערכת תבדוק את הנושא לעומק, ותביא את מסקנותיה בפני ההנהלה החינוכית והנהלת הקבוץ.

3. הגדלת הכנסות המערכת:

השתתפות הקהילה

- הגידול במספר ילדי הקבוץ, לעומת ילדי החוץ גרם לגרעון בתקציב. ילד חוץ מתומחר אחרת, וההפרש בתמחור "העשיר" את המערכת במשך שנים במשאבים כספיים שהיו נחוצים כל כך.
- סבסוד הקהילה, התבסס על סכום גלובלי, ללא קשר למספרי הילדים, ונשחק במשך השנים, עם הגידול במספר ילדי הקבוץ.
- מתקיים קשר רצוף עם המשפחות שלא נמצאות במערכת. אין תשלום על כך. יש לתמחר בהשתתפות הקהילה את ילדי כל הקבוץ, ולא רק את אלו הנמצאים במרכזונים.
- בדיונים עם מנהל הקהילה והנהלת הקהילה, התקבלה הסכמה לבסס את השתתפות הקהילה על "מפתח" של מספרי הילדים ולא על סכום כללי קבוע. הסכום להשתתפות הקהילה, יתעדכן כל שנה, לפי מפתח זה.

תשלומי הורים:

- תשלומי ההורים יתבססו על סכומים הולכים וקטנים עם עליה בגיל של הילדים. (מרכזון א' – ב' ישלם את התשלום הגבוה ביותר, בני הנעורים ישלמו את התשלום הנמוך ביותר).
- תהייה עליית מחירים בשנה הקרובה, שתבוא לידי ביטוי מיידית בעיקר בגילאים הצעירים. התשלום בגילאים הבוגרים ישאר כמעט ללא שינוי.

4. חיפוש אחר משאבים נוספים

- יוקם צוות מיוחד, שינסה לאתר אפשרות לגיוס משאבים, מחוץ לקבוץ ובתוכו (התנדבות הורים וחברים לעזור בפעילות, גיוס קרנות, מגע עם חברות ומפעלים המעוניינים לפרסם את עבודתם) (איכות הסביבה, זהירות בדרכים וכו'). הצוות יביא את הצעותיו בפני מערכת החינוך, ויעבוד איתה בתיאום.

סיכום:

ההחלטה להיכנס לדיונים מקיפים בנקודת הזמן הנוכחית, התבררה כחשובה מאד.

הדיון של הנהלת החינוך יחד עם בעלי התפקידים היה איכותי ומהותי להמשך קיומה של קהילה ולמערכת חינוך בריאה וקהילתית.

היקף הדיונים, עומקם וההחלטות שהתלוו להם, היו רציניים וניראה שרלוונטיים להמשך קיומה התקין של המערכת בהווה ובעתיד.

שילוב הנהלת הקהילה בדיון על גובה השתתפות המערכת, תרם גם לכך, שהנושאים השונים שעלו בדיונים הוצגו בפניהם.

יידוע ההורים על התהליך וההחלטות הנלוות לו, מאפשר את פעילות המערכת תוך כדי הבנות והסכמות, כבר בשנת הלימודים הקרובה. שוב הוכח שההורים חייבים להיות ב"תמונה".

ההחלטה לקחת גורם חיצוני שיוביל את העבודה, הוכח כנכון. סימונה אלוני לוי היא בעלת נסיון רב ביעוץ למערכות חינוך, והיכולת שלה ללמוד, להקשיב ולייעץ תרמה מאד לאווירה הנינוחה שהקיפה את כל המערכת.

ולבסוף: ההנהלה החינוכית התגייסה לישיבות תכופות, לחשיבה מעמיקה וללקיחת אחריות על התהליך.

לא תמו הדילמות והשאלות לגבי העתיד ואנו נמשיך לעסוק בהן אך אנחנו בטוחות שהמהלך שנעשה, יוביל את המערכת לשנים של פעילות, התעצמות והמשכיות מבורכת.

תמנע אופיר יו"ר ההנהלה החינוכית

נורית יואל – מנהלת החינוך הבלתי פורמאלי (חיבו"ק, חינוך חברתי קהילתי).

המסמך נכתב בעזרתה של סימונה לוי אלוני

נספח כ.

מהלך המפגשים עם סימונה:

1. קביעת צוות מצומצם להובלת הפרוייקט
2. קביעת המפגשים
3. פירוט המפגשים

1. הצוות שנקבע כלל את סימונה אלוני, מנהלת, תמנע אופיר (יו"ר ההנהלה החינוכית) ונורית יואל (מנהלת החינוך הבלתי פורמאלי).

2. נקבעו 8 מפגשים:

- מפגש הכרות ותיאום ציפיות עם מנהל הקהילה, איל ניסן.
- 3 מפגשים של הצוות המצומצם להכנת המפגשים הרחבים ולסיכום התהליך.
- 3 מפגשים של ההנהלה הרחבה.
- שיחת הורים של ילדי החינוך הבלתי פורמאלי במועדון.

3. פירוט המפגשים של הנהלת החינוך הרחבה:

- א. **מפגש ראשון:** הסכמה על הנושאים שיובאו לדיון והחלטות (בהנחיית סימונה)
- ב. **מפגש שני:** דואונים או תלתונים, השתתפות הקהילה, תשלומי הורים, מסלולי השתתפות בחינוך, הפעלת מרכזון ה' – ו' (בהשתתפות איל ניסן מנהל הקהילה, בהנחיית סימונה).
- ג. **מפגש שלישי:** אישור ההסכמות וסיכום התהליך (בהנחיית תמנע).
- ד. **שיחת הורים:** הצגת הרציונל של החינוך הביילתי פורמאלי (סימונה), הצד הכלכלי של מערכת החינוך (נורית), פירוט תשלומי הורים (תמנע). הנחייה: סימונה.

ההחלטות הכלכליות, (צמצום סל החינוך) לשנה"ל תשע"ד

- העלאת תשלומי הורים.
- הגדלת השתתפות הקהילה.
- סגירת הדואונים בימי שישי בחופש בגילאי ג' – ו'.
- בטול ביקור בפינת חי לדואון ג' – ד' (כ 5,000 ₪). לדואון א' – ג', תמשך פעילות זו.
- ביטול השתתפות המערכת בתשלומי ההורים לפעילויות של תנועת הנוער שמחוץ לקבוץ (מחנות וטיולים).
- הקטנת השתתפות המערכת בקורס מד"צים (במקום 75%, יעמוד על 50%).
- עזרה לימודית: להוציא את הסעיף מהתקציב שלנו, ולהעביר אותו לקרן לעזרה הדדית, אך לשאוף לכך שרויטל תמשיך לנהל אותו.
ראה טבלא מצורפת).